

Hommikumaa kirjad

Briefe aus dem Morgenland – Otto Friedrich von Richters Forschungsreise in den Jahren 1814–1816, hrsg. Von Indrek Jürjo, Sergej Stadnikov, Hamburger Beiträge zur Geschichte des östlichen Europa, hrsg. von Norbert Angermann, Bd. 20 (Verlag Dr. Kovač, Hamburg, 2013), 313 lk.

Eesti teadusajaloo seisukohalt on ülimalt tervitatav, et on ilmunud järjekordne trükis, mis käsitleb orientalistika arengut. Eesti ja Eestiga seotud orientalistide teadussaavutused on osa üldisest orientalistikast. Kuna need teadussaavutused on samuti osa Eesti teadusloost, siis on igati loomulik, et Eesti autorid tegelevad nende uurimise ja populariseerimisega. Sergei Stadnikov on tegelenud O. F. von Richteri tegevuse ja pärandi uurimisega juba pikka aega ning publitseerinud hulga artikleid sellel teemal nii Eestis kui ka välismaal alates aastast 1985. Käesolev teos on loogiline jätk varasematele O. F. v. Richteri teemalistele publikatsioonidele.

On väga tänuväärne, et Sergei Stadnikov ja Indrek Jürjo on kirjutanud teose Otto Friedrich von Richteri, mis ühendab endas nii monograafilise osa kui ka allikapublikatsiooni O. F. v. Richteri reisikirjadest. Tegemist on väga mahuka ja põhjaliku tööga. Richteri elu käsitlev osa võtab enda alla 85 lehekülge ja tema reisikirjad 175 lehekülge. Mõlemal puhul on mahu sisse arvestatud ka viited ja kommentaarid. Lisaks väga detailsele O. F. v. Richteri eluloole tulebki eriti kõrgelt hinnata kommentaare, mis võimaldavad panna lugejal kokku tervikliku pildi käsitletavast ainesest ning sisaldavad väga olulist taustainfot. Kasutatud kirjandus on igati esinduslik, hõlmates nii arhiivimaterjale, trükitud allikaid kui ka sekundaarkirjandust. Mõningad väiksemad ebatäpsused teoste pealkirjades ei ole oluline probleem.¹ O. F. v. Richteri rääkivate teoste hulgast on jäänud mingil põhjusel mainimata Leo Leesmenti kirjutatud artikkel.²

Raske on leida mõnda teist Eestiga seotud orientalisti, kellest oleks kirjutatud nii detailne elulugu, kui on käesolev O. F. v. Richteri biograafia, mis sisaldab ka pikki lõike O. F. v. Richteri enda kirjadest. Biograafiasse on kenasti põimitud üldise poliitika, sh. sõdade mõju orientalistika arengusse Lääne-Euroopas ja Vene impeeriumis.

Suure huviga oleks soovinud lugeda O. F. v. Richteri ja S. F. Lidmani reisilt kaasa toodud käsikirjade ja esemete tähtsusest maailma egiptoloogiale taustal. Näiteks türgikeelsete käsikirjade osas hulgas on mõned käsikirjad, mis väärivad maailmas laialdasemat tähelepanu. Mainitud on küll seda, et Nuubia reis oli silmatorkav, sest vähesed eurooplased olid seal varem käinud. Loetletud on terve rida paiku, kus uurijad Nuubias viibisid, kuid Nuubia mitte väga põhjalikult tundva lugeja jaoks jäävad nende kohtade tähendus ja geograafiline paiknemine eraldi kodutööks. Kartograafilise materjali lisamine oleks olnud mõnevõrra abiks, nagu ka autorite detailsem seletus, miks nad peavad Nuubia reisi teaduslikult tähtsaks.

O. F. v. Richteri ja S. F. Lidmani kogutud ning Tartusse saadetud käsikirjad ja esemed on teoses loetletud ning väga tänuväärsest viidetena lisatud uurimused, mis oma mingites osades avavad selle, tollase Vene keisririigi piires silmapaistva kogu teadusliku tähtsuse ja tähenduse, kuid ka kõnesolevas teoses oleks võinud käsitleda kogu sisulist tähtsust nii oma aja kui ka tänapäeva egiptoloogiale taustal.

Mõningaid küsitavusi tekitab O. F. v. Richteri võrdlemine terve rea teiste teadlastega lk. 66. Võib aru saada, et tegemist on uurijatega, kes on külastanud ja uurinud samu maid, mida O. F. v. Richter, kuid uurimistöö sisuline lähedus jääb avamata.

Kokkuvõttes võib öelda, et tegemist on väga tänuväärse panusega Eesti orientalistika ajaloo uurimisse, viies maailma teaduskäibesse olulise info nii O. F. v. Richteri kui ka tema uurimistöö kohta.

Martin Hallik

¹ Ewers, Johann Philip Gustav von. Richter's Reise durch Aegypten und Nubien, in: Dörptische Beyträge für Freunde ... pealkirjas peaks vastavalt originaalile olema Nubien asemel Syrien.

² L. Leesment. Ühe noorelt surnud balti orientalisti reisist mööda Levanti a. 1815–1816. – Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 309. Tartu, 1973, lk. 41–57.

Martin Hallik

(1975), *PhD*, õppeprorektor, Tartu Ülikool, Ülikooli 18, 50090 Tartu, martin.hallik@ut.ee